

Informace bojují proti hladu

Mgr. Věra Kroftová
Zemědělský výzkumný ústav Kroměříž, s.r.o.

Ve dnech 15.–18. května 2005 proběhl v americkém městě Lexington ve státě Kentucky XI. světový kongres IAALD¹ spojený s konferencí USAIN². Na kongresu se sešlo celkem 180 zemědělských knihovníků a informačních specialistů. Přítomni byli zástupci knihoven a informačních institucí z Indonésie, Filiipín, Japonska, Číny, Indie, Keni, Zimbabwe, Ghany, Argentiny, Jamaiky a dalších zemí. Nejvíce bylo účastníků z USA a Kanady, z evropských zemí byly zastoupeny Nizozemí, Belgie, Itálie, Velká Británie, Slovensko a Česká republika (viz obr. 1, 2). Moje účast v Lexingtonu byla umožněna získáním stipendia od organizátorů kongresu, menší část nákladů financoval Zemědělský výzkumný ústav Kroměříž, s.r.o..

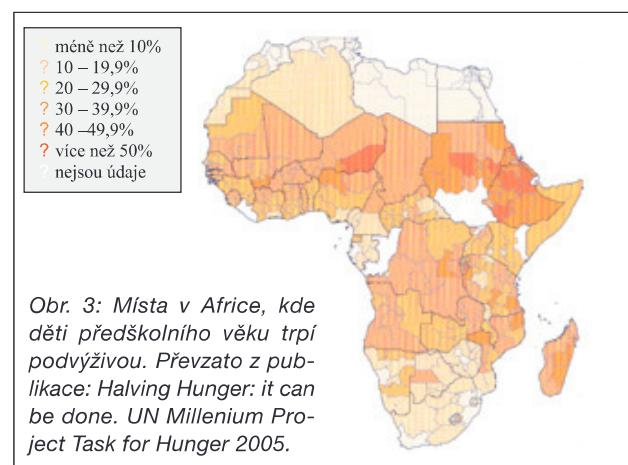
Jeden z předkonferenčních seminářů měl název Budování digitálních fondů a služeb pro knihovny v rozvojovém světě. Stejné problematice bylo věnováno i několik příspěvků na samotném jednání kongresu. Hlavní myšlenkou těchto příspěvků bylo: **Informace bojují proti hladu**. Hlad v rozvojových zemích je celosvětovým problémem (viz obr. 3 a 4), k jehož řešení se dnes snaží přispívat všechny vyspělé země. Během posledních 20 let se podíl hladovějících lidí na světě snížil z jedné pětiny na jednu šestinu. Absolutní počet hladovějících však klesl jen málo. Dosud trpí podvýživou 852 milionů lidí (Sanchez, P. et al. 2005). Dlouhodobé dovážení potravin do zemí trpících hladem není řešením. Je nutné především vychovávat a vzdělávat, a to nejen mladou generaci – studenty, ale vhodným způsobem i stávající farmáře, majitele potravinářských firem a další, kteří zabezpečují výživu lidí. Naučit je mnohem rentabilněji pěstovat plodiny, naučit je jak zavlažit suchá pole, jak bojovat proti škůdcům a chorobám zemědělských plodin, jak uskladnit zemědělské produkty a potraviny, aby nepodléhaly zkáze. V rozvojových zemích je časté, že plodiny jsou sklízeny dříve, než plně dozrají, jejich skladovatelnost je pak problematická, takové zásoby se často velmi rychle znehodnocují a vzhledem k nedostatku nezávadných potravin jsou konzumovány ve stavu, který je zdraví a v případě malých dětí často i životu nebezpečný.

Obr. 1: Sekce plakátových sdělení

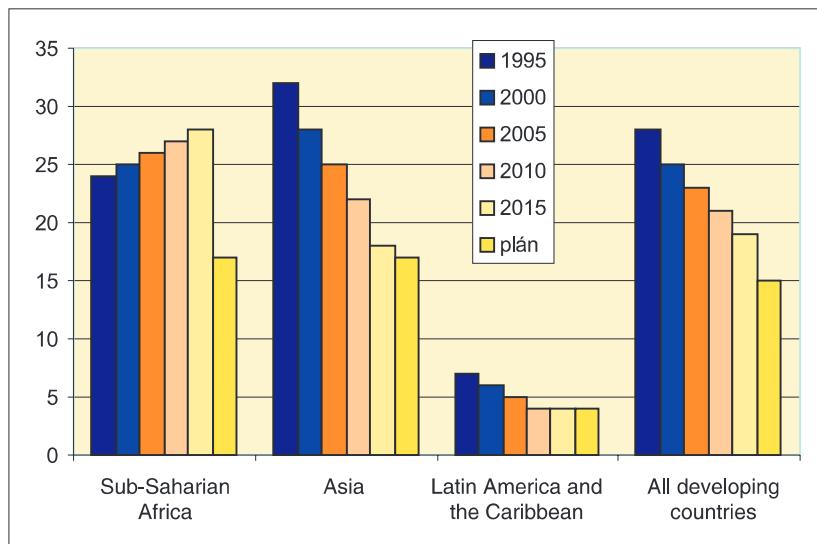
Obr. 2: Z průběhu semináře

Mezinárodní projekty, které si kladou za cíl pomocí rozvojovým zemím v boji s hladem prostřednictvím vzdělávání jsou iniciovaný mezinárodními organizacemi jako je FAO³, CGIAR⁴, INASP⁵ atd. ve spolupráci s univerzitami ve vyspělých státech, především v USA. Často se setkávám s názory, že tato i jiné formy pomoci se míjejí účinkem, že existují překážky, které brání využívání pomoci z vyspělých zemí – at už vysoká míra korupce, nízká vzdělanost lidí, jejich nízká sociální vyspělost, neznalost angličtiny apod. Podle mého názoru však všechny tyto překážky lze postupně překonat právě vzděláváním lidí. Informace, které se v anglickém jazyce dostanou na zemědělské univerzity v rozvojových zemích slouží nejen vysokoškolským pedagogům a studentům, ale jsou zprostředkovávány

Obr. 4: Plán snížení počtu hladovějících dětí do roku 2015 na polovinu (Odhad FAO z roku 2003 – převzato z publikace: *Halving hunger: it can be done. UN Millennium Project Task for Hunger 2005*).

Procento podvýživených dětí předškolního věku – Afrika zatím svůj boj s hladem prohráva

také praktickým zemědělcům. V rozvojových zemích se právě na zemědělských univerzitách podle vzoru amerických univerzit budují poradenská centra, která mají za úkol načerpané poznatky přenášet do místní zemědělské praxe. Pro farmáře s nižším vzděláním musí být vybrané praktické informace překládány do lokálních jazyků.

Tištěné časopisy jsou pro univerzitní knihovny v chudých zemích prakticky nedostupné (předplatné renomovaného vědeckého časopisu stojí v přepočtu 20–80 tisíc Kč). Univerzitní knihovny ve vyspělých zemích mají předplaceňno stovky takových časopisů, na univerzitách v rozvojových zemích si mohou dovolit objednat většinou jen několik z nich, nejsou výjimkou knihovny, které objednávají pouze 5–6 časopisů. Další časopisy pro ně mohou být dostupné v elektronické podobě. Jejich využívání at již z CD-rom nebo prostřednictvím Internetu je

finančně mnohem levnější než předplatné klasických tištěných časopisů.

Příkladem projektů, směřujících k budování elektronických knihoven mohou být dva projekty, jejichž výsledkem je velmi levný nebo zcela bezplatný přístup k plným textům (celým článkům) zemědělských časopisů. **Databáze TEEAL** <http://www.teal.org> (The Essential Electronic Agricultural Library – Základní elektronická zemědělská knihovna), je nazývána také „knihovnou v krabici“ protože je to skutečně plná krabice CD – je jich dnes celkem 426 a obsahují 2,2 milionů stran odborných zemědělských článků ze 140 klíčových časopisů ze zemědělství a souvisejících oborů, které vydává 68 různých nakladatelů. Od roku 1999 je tato elektronická knihovna za velmi nízkou cenu k dispozici knihovnám v nejchudších zemích světa (za nejchudší jsou považovány ty země, jejichž hrubý domácí produkt na hlavu a na rok je menší než 1000 USD).

Další databází, která vznikla podobně jako předchozí také na základě společné iniciativy FAO a Cornell University v americkém městě Ithaca, je **databáze AGORA** (<http://www.aginternetwork.org>) – Access to Global Online Research in Agriculture (Online přístup ke globálnímu výzkumu v zemědělství), která umožňuje zcela bezplatný internetový přístup veřejných institucí (škol, výzkumných ústavů apod.) v rozvojových zemích k hlavním vědeckým časopisům v zemědělství a souvisejících oborech (biologie, životní prostředí a sociální vědy). Byla založena v roce 2003. U jejího zrodu stála přední světová nakladatelství, která do začátku poskytla přístup do 400 svých časopisů. Dnes je prostřednictvím tohoto projektu poskytován přístup k 747 časopisům předních světových nakladatelství. Výzkumníci, politikové, pedagogové, studenti, techničtí pracovníci a poradenští specialisté mají přístup ke kvalitním a aktuálním zemědělským informacím prostřednictvím Internetu. Databázi mohou bezplatně využívat pouze veřejné instituce z tzv. oprávněných zemí – což jsou opět nejchudší země. V dnešním světě je takových zemí 109 a z nich 99 již databázi využívá.

Tab. 1.: Odborné zemědělské časopisy vydávané Ústavem zemědělských a potravinářských informací (ÚZPI)

Název časopisu	Obor
Agricultural Economics	Zemědělská ekonomika
Czech Journal of Food Sciences	Potravinářské vědy
Czech Journal of Genetics and Plant Breeding	Genetika a šlechtění rostlin
*Czech Journal of Animal Science	Živočišná výroba
Horticultural Science	Zahradnictví
Journal of Forest Science	Lesnictví
Plant Protection Science	Ochrana rostlin
*Plant, Soil and Environment	Rostlinná výroba, půda a životní prostředí
Research in Agricultural Engineering	Zemědělská technika
*Veterinary Medicine	Veterinární medicína

*Časopisy zařazené do databáze Web of Science, kde se na základě statistického vyhodnocení následné citovanosti článků z jednotlivých časopisů určuje jedno z hodnotících kritérií kvality časopisů - tzv. Impact factor.

Po návratu z konference jsem kontaktovala Ústav zemědělských a potravinářských informací v Praze, který vydává vědecké zemědělské časopisy v České republice. Jedná se celkem o deset titulů z různých oblastí zemědělství (viz tab. 1). Protože jsou časopisy vydávány v angličtině, mohou v nich publikovat také odborníci ze zahraničí. V současné době se pracuje na tom, aby v rámci databáze AGORA byl zřízen přístup také k plním textům článků alespoň některých z těchto časopisů (viz obr. 5). Tím by Česká republika přispěla ke zvýšení vzdělanosti v zemědělství v rozvojových zemích.

Jiné mezinárodní iniciativy se soustředují na to, jak propagovat úroveň a výsledky výzkumu, který se provádí na univerzitách a výzkumných pracovištích rozvojových zemí. Na základě iniciativy INASP⁵ vznikla databáze AJOL (African Journals Online – On-line africké časopisy) (viz obr. 6), v níž jsou zveřejněny plné texty vědeckých časopisů vydávaných v všechn vědních oborech v Africe – dnes je to 226 časopisů. Internetová adresa této databáze je <http://www.ajol.org>. U nás může být v oblasti zemědělství využívána především vyučujícími a studenty oboru tropického a subtropického zemědělství, v ostatních oblastech řešitelů mezinárodních projektů, do kterých jsou zařazeny také africké země. Plné texty článků jsou opět bezplatně přístupné pouze institucím v nejchudších zemích. Uživatelé ve vyspělých zemích mají k dispozici pouze abstrakta (výtahy článků), za plné texty článků musejí zaplatit cenu srovnatelnou s cenou za stejnou službu poskytovanou Národní britskou knihovnou (British Library). Taktéž získané finanční prostředky jsou využívány na údržbu a další rozvoj databáze.

Boj s hladem ve světě, zvláště pak v některých Afrických zemích je dlouhodobý a nesnadný úkol. Generální tajemník OSN Kofi Annan řekl na semináři v Etiopii (Addis Ababa, 5. června 2004), kde byly diskutovány cíle rozvoje v novém milénium: "...Dokažme jaký smysl má globální solidarita. Realizujme každý z nás svůj díl pomoci Africkým farmářům a jejich rodinám, aby dokázali udělat první kroky ze své trvalé chudoby..."

¹IAALD – The International Association of Agricultural Information Specialists – Mezinárodní asociace zemědělských informačních specialistů – podporuje profesní rozvoj členů zemědělské informační komunity a komunikaci mezi nimi. Cílem IAALD je zlepšit přístupnost a využití informačních zdrojů souvisejících se zemědělstvím. Dále se IAALD zaměřuje na zlepšení postavení profesionálu zemědělského informačního specialisty, podporuje profesní aktivity, posiluje spolupráci a poskytuje platformu pro výměnu informací. Celosvětový kongres se koná jednou za pět let

²USAIN – The United States Agricultural Information Network – Zemědělská informační síť Spojených států amerických – je organizace informačních profesionálů, která nabízí prostor pro diskusi o zemědělských otázkách, má vedoucí postavení v národní informační politice související se zemědělstvím, dává zásadní doporučení Národní zemědělské knihovně a podporuje vzájemnou spolupráci a komunikaci mezi svými členy. Pravidelná konference se koná jednou za dva roky

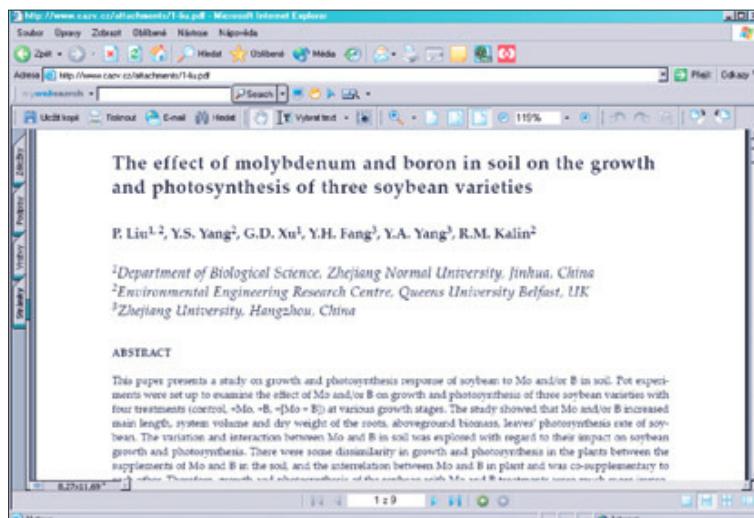
³FAO – Food and Agriculture Organization of the United Nations se sídlem v Římě

⁴CGIAR – Consultative Group on International Agricultural Research – Poradní skupina pro mezinárodní zemědělský výzkum

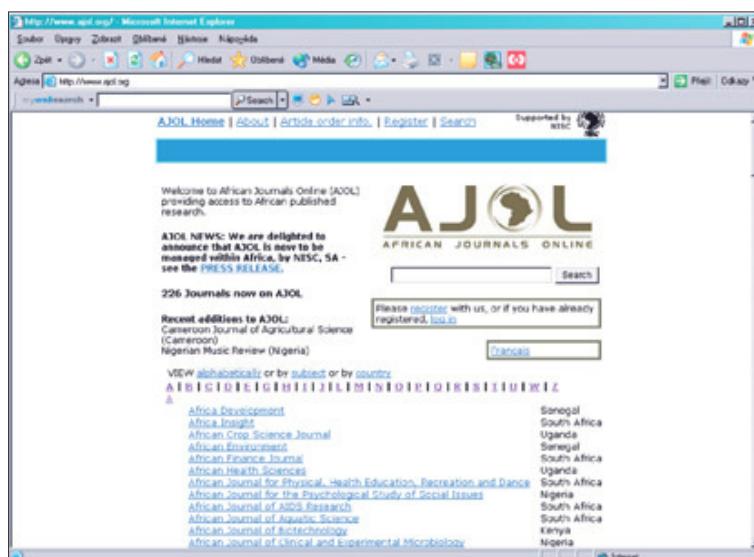
⁵INASP – International Network for the Availability of Scientific Publications – Mezinárodní síť pro dostupnost vědeckých publikací

Použitá literatura

- Sanchez, P. et al.: Halving hunger: it can be done (Snížit hlad na polovinu: Ize toho dosáhnout) (Publikace je součástí fondu knihovny Zemědělského výzkumného ústavu Kroměříž, s.r.o. a je možno si ji zapůjčit)
- Další materiály přivezené z XI. kongresu IAALD/USAID, Lexington, Kentucky, USA 2005

Obr. 5: Ukázka první stránky plného textu článku z našeho domácího časopisu *Plant, Soil and Environment* (dříve vycházel pod názvem *Rostlinná výroba*). V tomto případě se jedná o článek čínských autorů zabývající se hodnocením účinků molybdenu a bóru v půdě na růst a fotosyntézu tří odrůd sóji.

Obr. 6: Úvodní internetová stránka databáze afrických časopisů.